

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مجموعه کتابهای کار علوی

مطالعات اجتماعی پنجم دبستان

مؤلف: صدیقه گلشنی شمامی

ناظر علمی: نکبسا رحمانی

سخرناشر

در سری جدید کتب دبستان تغییراتی در جهت بهبود روند آموزشی به شرح زیر صورت گرفته که امید است این اصلاحات مسیر دسترسی نوآموزان را به اهداف آموزشی تسریع بخشد.

۱. اعمال اصلاحات علمی و نگارشی براساس آخرین ویرایشات کتب درسی

۲. اصلاحات ظاهری و دیداری

۳. بهبود شیوه‌های آموزشی جدید

۴. بروزرسانی سؤالات

۵. بهبود ساختار شاکله

مطالعات اجتماعی در میان برنامه‌های درسی یکی از حوزه‌های یادگیری اساسی است که در بیشتر کشورهای دنیا آموزش داده می‌شود. این کتاب به موازات لزوم پاسخگویی به نیازهای نو در عرصه‌ی آموزش و تربیت اجتماعی با نگاهی نو تنظیم و تدوین شده است.

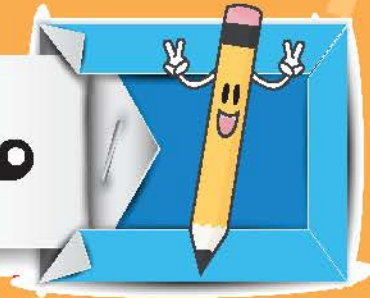
مطالعات اجتماعی یک حوزه‌ی یادگیری بین رشته‌ای است که از مفاهیم رشته‌های علمی گوناگون شامل جغرافیا، تاریخ، اقتصاد، علوم سیاسی، جامعه‌شناسی، آموزش‌های مدنی، مطالعات شهروندی و زیست‌محیطی، دین و اخلاق بهره می‌گیرد.

این کتاب می‌کوشد تا از طریق آموزش برخی دانش‌ها، مهارت و صلاحیت‌های موردنیاز، دانش‌آموزان را برای داشتن نقشی کارآمد و شایسته در زندگی فردی و اجتماعی آماده کنید.

سربلند و پاینده باشید

مقدمه

به نام ایزد دانا

خداوند را شاکرم که توفیق جمع آوری و تدوین این کتاب را داشته‌ام. همچنین تلاش کرده‌ام که این کتاب را در راستای طرح تحول آموزش و پرورش با دقت نظر نسبت به موقعیت و دغدغه‌های دانش‌آموزان و اولیای ایشان تألیف نمایم.

در تهیه و تنظیم این کتاب هدف‌های کتاب درسی به‌طور کامل رعایت شده است. گوناگونی سؤال‌ها و فعالیت‌ها و ممارست در آن‌ها سطح اطلاع و آگاهی دانش‌آموزان را نسبت به جامعه و محیط پیرامون خود، ارتقا بخشیده و برای پرورش مهارت‌ها و افزایش خلاقیت و توانایی ذهنی دانش‌آموزان مورد استفاده قرار می‌گیرد.

در این کتاب سعی شده:

۱. درس‌نامه‌ها مختصر و مفید باشند.

۲. علاوه بر وجود تمرین‌ها و مثال‌های جامع و مناسب، مطالب اضافی و خسته‌کننده پرهیز شود.

۳. ارزشیابی‌های پیشنهادی با توجه به استانداردهای مورد نظر مراجع آموزش و پرورش کشور و ارزیابی‌کننده واقعی در این راستا باشند.

ضمن قدردانی از کلیه‌ی کسانی که مرا در این امر یاری نموده‌اند، امیدوارم این کتاب بتواند راه یادگیری و شناخت را برای دانش‌آموزان عزیز هموار سازد.

تقریم به تمامی
بچه‌های ایران زمین

زندگی با دیگران

۷

فصل

۱

فصل

۲

سرزمین ما

۳۰

زندگی در نواحی دیگر جهان

۷۰

فصل

۳

فصل

۴

زیارت‌مکان‌های مقدس

۹۶

فصل

۵

ایران بعد از اسلام

۱۱۷

بخش

پایانی

ارزشیابی

۱۳۹

فصل اول

زندگی با دیگران

درس دوم

احساسات ما

درس اول

من با دیگران ارتباط برقرار می‌کنم

درس چهارم

من عضو گروه هستم

درس سوم

همدلی با دیگران

درس اول

من با دیگران ارتباط برقرار می‌کنم

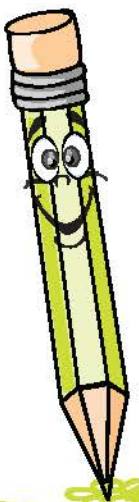
اهداف:

۱. علت نیاز انسان به ارتباط با دیگران

۲. رعایت خوب گوش کردن و خوب صحبت کردن

۳. بیان مفهوم حریم شخصی

۴. بیان مصادیق ارتباط کلامی و غیر کلامی

همه‌ی ما انسان‌ها از زمانی که متولد می‌شویم با دیگران زندگی می‌کنیم و با آن‌ها در ارتباط هستیم.

نکته

برقراری ارتباط با دیگران از ۳ طریق صورت می‌گیرد: ۱- گفت و گو، ۲- حریم شخصی، ۳- ارتباط غیر کلامی

۱- **گفت و گو:** مهم‌ترین راه ارتباط انسان‌ها با یکدیگر گفت و گو (کلام) است.

گوینده: کسی که صحبت می‌کند.

هر گفت و گو دو طرف دارد

شنونده: کسی که گوش می‌دهد.

خوب گوش کنیم.

از خصوصیات مهم یک گفت و گوی خوب

خوب صحبت کنیم.

خوب گوش کنیم

۱ وقتی کسی با ما صحبت می‌کند، به حرف‌های او دقت و توجه کنیم، گاهی ممکن است صدای گوینده را بشنویم، اما حواسمان به چیز دیگری باشد یا کار دیگری انجام دهیم و خوب به حرف‌های او توجه نکنیم.

۲ کلام گوینده را قطع نکنیم و صبر کنیم تا حرف‌هایش تمام شود.

۳ به گوینده نگاه کنیم. وقتی کسی با ما صحبت می‌کند و ما به جای دیگری نگاه می‌کنیم، آن فرد احساس می‌کند که ما دوست نداریم به حرف‌هایش گوش دهیم یا از حرف‌هایش خسته شده‌ایم.

۴ گاهی با تکان دادن سر یا سؤال کردن، گوینده را تشویق کنیم که به صحبتش ادامه دهد.

خوب صحبت کنیم

وقتی با دیگران صحبت می‌کنیم، لازم است:

۱ به شنونده نگاه کنیم.

۲ با صدای مناسب، یعنی نه خیلی بلند و نه خیلی آهسته و نه تند و کند، حرف بزنیم. اگر موقع صحبت کردن، صدایمان مناسب نباشد، دیگران ممکن است زود خسته شوند و دیگر به حرف‌های ما گوش ندهند.

۳ منظور خودمان را روشن و واضح بیان کنیم.

۴ زمانی مناسب را برای حرف زدن با دیگران انتخاب کنیم، مثلاً اگر کسی در حال انجام دادن کاری است و وقت ندارد، مزاحم او نشویم.

۵ از کلمات مؤدبانه استفاده کنیم؛ وقتی درخواستی داریم، از عبارتهای احترام آمیزی چون «لطفاً» و «خواهش می‌کنم» استفاده کنیم. همین‌طور اگر اشتباهی کردیم، بگوییم «معذرت می‌خواهم»، در گفت‌وگو با بزرگ‌ترها به جای واژه‌ی «تو»، از «شما» استفاده کنیم.

۲- حریم شخصی: حریم شخصی هر فرد محدوده‌ای است که هیچ‌کس نباید بدون اجازه و رضایت او وارد آن شود. برخی از حریم‌های شخصی افراد: خانه، درآمد ماهیانه، مقدار پول توجیبی؛ بنابراین اگر افراد دوست نداشته باشند درباره‌ی مسائل خصوصی‌شان توضیح دهند، ما حق نداریم کنجکاوی کنیم و وارد حریم شخصی آن‌ها شویم.

نکته

هر گفت‌وگو ۴ اصل دارد:

(۱) حفظ حریم شخصی

(۲) دقت و توجه به سخنان

(۳) انتخاب زمان مناسب گفتگو

(۴) قطع نکردن حرف گوینده

۳- ارتباط غیر کلامی: ما هنگام گفت‌وگو بعضی از چیزها را بدون صحبت کردن به دیگران انتقال می‌دهیم، برای مثال با تکان دادن سر نشان می‌دهیم که حرف طرف مقابل درست است یا با حرکات صورت نشان می‌دهیم که از شنیدن موضوعی تعجب کرده‌ایم؛ به این ارتباط، ارتباط غیر کلامی می‌گویند.

نکته

مهم‌ترین بخش یک ارتباط خوب، حالت‌های چهره و حرکات و رفتارهای ما هستند. ما می‌توانیم با رفتار و حالت‌های صورت نشان دهیم که:

خوشحال هستیم.

غمگین هستیم.

شاد هستیم.

تمرین

الف) عبارتهای نادرست را تشخیص داده و آنها را به صورت درست بنویسید.

۱. مهم ترین راه ارتباطی بین انسانها گفت و گو است.
 ۲. اگر کسی در حال انجام کاری است، زمانی مناسب برای صحبت با او است.
 ۳. در هنگام صحبت با بزرگ ترها از واژهی «تو»، استفاده می کنیم.
- ب) موارد مرتبط در ستون (۱) را به ستون (۲) وصل کنید.

(۲)

(۱)

۱. خوب صحبت کنیم. 😊 😊 با تکان دادن سر، گوینده را تشویق کنیم.
۲. خوب گوش کنیم. 😊 😊 منظور خود را روشن و واضح بیان کنیم.
۳. حریم شخصی 😊 😊 اگر افراد دوست نداشته باشند، ما حق کنجکاوی دربارهی مسائل خصوصی شان را نداریم.

پ) جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.

۱. به انتقال مطالب به دیگران بدون صحبت کردن، ارتباط می گویند.
۲. مهم ترین راه ارتباط انسانها با یکدیگر است.
۳. در یک گفت و گو، به کسی که صحبت می کند و به کسی که گوش می دهد می گویند.
۴. از مهم ترین قسمت های گفت و گو و است.
۵. اگر ارتباط با دیگران نباشد، ما احساس می کنیم.

ت) پاسخ صحیح را با علامت «*» مشخص کنید.

۱. ارتباط با دیگران از چه زمانی شروع می شود؟

- (۱) زمانی که به مدرسه می رویم.
- (۲) زمانی که شروع به کار می کنیم.
- (۳) زمانی که متولد می شویم.
- (۴) زمانی که به دانشگاه می رویم.

۲. در کدام مورد هیچ کس بدون اجازه نمی تواند وارد شود؟

- (۱) حریم دوستی
- (۲) مسائل اجتماعی
- (۳) مسائل عمومی
- (۴) حریم شخصی

ث) به سؤالات زیر پاسخ دهید.

۱. ما در هنگام نوزادی و کودکی با چه کسانی ارتباط داریم؟

.....

۲. یک واژه‌ی مناسب برای بیان اشتباهات خود بنویسید.

.....

۳. ما علاوه بر آب، غذا و هوا به چه چیزهای دیگری نیازمندیم؟

.....

۴. وقتی کسی با ما صحبت می‌کند، لازم است به چه نکاتی توجه کنیم؟ (۳ مورد)

.....

.....

۵. وقتی با دیگران صحبت می‌کنیم، لازم است به چه نکاتی توجه کنیم؟

.....

.....

۶. حریم شخصی یعنی چه؟ دو مورد از حریم‌های شخصی خود را مثال بزنید.

.....

.....

۷. ارتباط غیرکلامی چیست؟

.....

۸. اگر فردی با ما صحبت کند و ما به جای دیگری نگاه کنیم، چه احساسی در آن فرد ایجاد کرده‌ایم؟

.....

۹. در یک ارتباط خوب، علاوه بر صحبت کردن و گوش دادن، چه چیزهایی اهمیت دارد؟

.....

۱۰. در هریک از موارد زیر کدام یک از اصول گفت‌وگو رعایت نمی‌شود؟

الف) علی از نمره‌ی درس اجتماعی بسیار ناراحت است و در این مورد با دوستش صحبت می‌کند، اما دوستش مدام به تلویزیون نگاه می‌کند و به او نگاه نمی‌کند؟

ب) حسن از پسرعمویش سؤال می‌کند، آیا تو به اندازه‌ی خواهرت پول توجیبی می‌گیری؟

ج) فعالیت عملکردی

عبارت‌های زیر را بخوانید و بگویید برای هریک از افراد چه پیشنهادی دارید؟

۱- رضا عادت دارد وقتی دوستش با او صحبت می‌کند با زبپ کیشش بازی کند.

۲- ماهان وقتی معلم از او سؤال می‌کند، قبل از تمام شدن سؤال معلم، شروع به پاسخ دادن می‌کند.

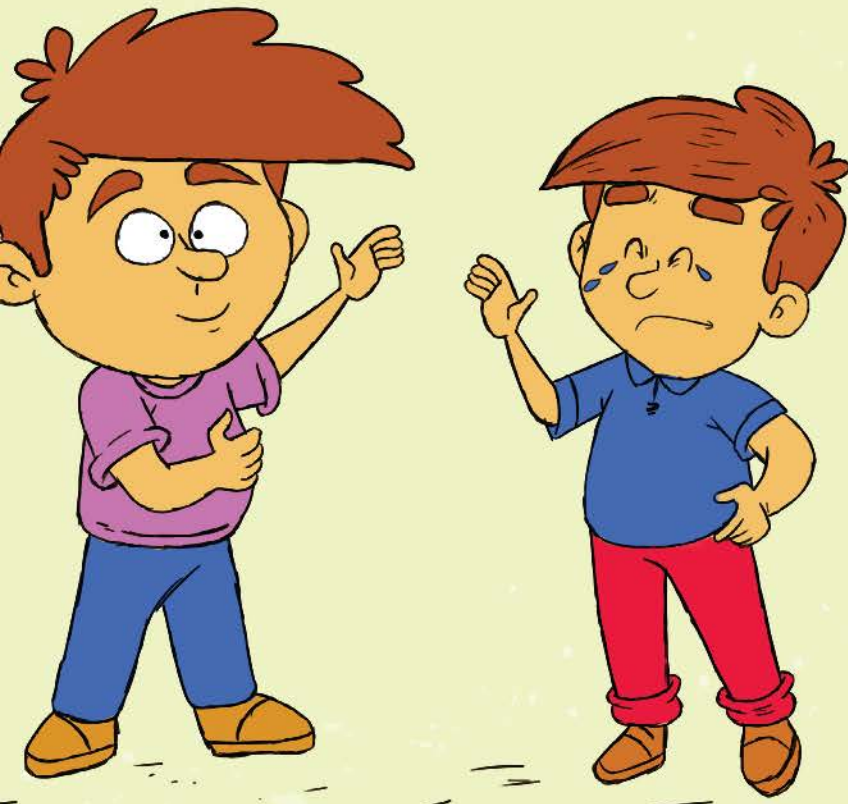
۳- در کلاس اجتماعی گروه‌های چهارنفره برای بحث گروهی تشکیل داده‌اند، علی بدون رعایت نوبت دیگر هم گروهی‌هایش، بحث می‌کند.

۴- امیرعلی قرار است خلاصه‌ی داستانی را که خوانده است برای بچه‌های کلاس توضیح دهد، اما ناگهان از انتهای داستان شروع می‌کند.

۵- پرهام همیشه از پول توجیبی یا مسائل مربوط به اعضای خانواده‌ی دوست صمیمی خود سؤال می‌پرسد.

درس دوم

احساسات ما

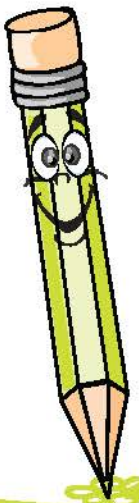
اهداف:

۱ بیان انواع احساسات خوشایند و ناخوشایند

۲ پیشنهاد راه‌های مناسب برای شاد کردن خود و دیگران

۳ بیان راه‌های برطرف کردن غم و اندوه

۴ تشخیص ترس‌های به‌جا و ناب‌جا

همه‌ی ما در طول روز در موقعیت‌های مختلف، احساسات گوناگونی داریم. برخی احساسات ما خوشایند و برخی ناخوشایندند.

احساسات خوشایند در ما تأثیر خوبی می‌گذارند و ما آن‌ها را دوست داریم. احساسات ناخوشایند را دوست نداریم و می‌خواهیم از آن‌ها دور شویم.

انواع احساسات: شادی، غم و اندوه، ترس

۱- **شادی:** احساسی است که هم خود ما می‌توانیم آن را در خودمان به وجود بیاوریم و هم دیگران می‌توانند با انجام دادن کارهایی این احساس را در ما ایجاد کنند.

۲- **غم و اندوه:** همه‌ی مردم گاهی شاد می‌شوند و گاهی غمگین. هیچ‌کس احساس غم را دوست ندارد، اما باید توجه کنیم که احساس غم، احساسی طبیعی (عادی) است و همه‌ی انسان‌ها در زندگی، گاهی این احساس را پیدا می‌کنند. همان‌طور که چیزهای مختلفی ممکن است ما را شاد کند، چیزهای مختلفی هم ممکن است ما را غمگین کند. گاهی رفتار دیگران باعث می‌شود ما اندوهگین شویم. گاهی نیز خود ما با کارهایی که انجام می‌دهیم باعث ناراحتی خودمان می‌شویم. به‌عنوان مثال: اگر مواظب وسایل خود نباشیم و دفتر یا کتابمان را گم کنیم، اندوهگین می‌شویم. گاهی نیز جدایی از کسانی که دوست داریم، بیماری یا مرگ عزیزانمان، ما را غمگین می‌کند.

چگونه احساس غم و اندوه را برطرف کنیم

- ۱ دعا کنیم و از خداوند بزرگ برای برطرف شدن اندوهمان کمک بگیریم.
- ۲ به خودمان دلداری بدهیم. به خود بگوییم که احساس غم، طبیعی است، اما همیشه نیست و من می‌توانم باز هم شاد باشم.
- ۳ درباره‌ی علت اندوه خود فکر کنیم و راهی برای برطرف کردن آن پیدا کنیم.
- ۴ از بزرگ‌ترها (پدر و مادر - معلم - مشاور - مدرسه - پدر بزرگ) کمک بگیریم و با آن‌ها صحبت و مشورت کنیم.
- ۵ درباره‌ی احساس اندوه خود بنویسیم یا نقاشی کنیم.
- ۶ با انجام دادن کارهای شاد و سرگرم‌کننده یا کمک به دیگران، کمتر به ناراحتی خود فکر کنیم.

۳- ترس: احساس طبیعی و عادی است که در انسان و جانوران وجود دارد.

ترس به جا: ترس‌های به جا از انسان محافظت می‌کنند. خداوند این نوع ترس‌ها را برای مقابله با خطر در وجود جانداران قرار داده است.

ترس نابه‌جا: ترس‌های نادرستی هستند و اگر به‌طور دائمی و در مدت طولانی فکر ما را مشغول کنند، مشکلاتی را برایمان به وجود می‌آورند.

دو نوع ترس داریم:

ترس‌های به جا مانند: ترس از حیوانات درنده و موزی، ترس از بلندی و ترس از صداهای وحشتناک و مهیب.

ترس نابه‌جا مانند: ترس از تاریکی اتاق یا خانه، ترس از امتحان، ترس از موجودات خیالی مانند غول و هیولا، ترس از آمپول و رفتن به دندانپزشکی و ترس از دست دادن نزدیکان.

با ترس‌هایمان چگونه برخورد کنیم؟

ابتدا چیزی را که از آن می‌ترسیم، با درجه یا میزان ترس خود را مشخص کنیم. بعد خوب فکر کنیم که آیا ترس‌مان به جاست یا نابه‌جا. سپس با بزرگ‌ترها (پدر و مادر، معلم، مشاور مدرسه و...) درباره‌ی ترس خود مشورت کنیم و از آن‌ها کمک بگیریم.

۱ گاهی احساس ترس ما به دلیل این است که چیزی را نمی‌بینیم یا نمی‌شناسیم، مثلاً وقتی همه‌جا تاریک است ممکن است از وسایلی که همیشه در اتاقمان هست بترسیم چون آن‌ها را نمی‌بینیم.

۲ ممکن است نتوانیم یکباره ترس خود را از بین ببریم باید کم‌کم با چیزی که ما را می‌ترساند روبه‌رو شویم تا ترس‌مان بریزد.

۳ درباره‌ی ترس‌مان با دیگران صحبت کنیم یا چیزی را که از آن می‌ترسیم نقاشی کنیم.

۴ هرگز برای شوخی و تفریح، دیگران را نترسانیم.

